

MÁTHÉ ANDREA

Egymásra utaltan

„Az értékes dolgok sebezhetősége szép,
mert a sebezhetőség a létezés jegye.”¹

A szerző esztéta. Legutóbbi írását 2003. 11. számunkban közöltük.

¹Simone Weil:
Jegyzetfüzet (Ford.
Bárdos László és
Jelenits István.) Új
Mandátum Könyvkiadó,
„Emberhalász Könyvek”,
Budapest, 1993, 66.

Olyan korszakokban, amikor a látvány, a dekoratívítás, a tökéletesített megjelen(it)és — a reprezentáció — szintjén az esztétizálás és a külső szépség, a mesterségesen létrehozott arányosság jelenik meg követendő mintaként, harsányan feltárul mindezek ellentéte is, mindaz, amit elfedni szeretne. Hogy van aránytalanság, hogy létezik mértéktelenség, szabálytalanság, van a csúnya és a rút. Az a látszat, mintha két különböző dimenzióhoz tartoznának, és nem egyazon világ ugyanolyan jogosultsággal rendelkező megjelenései volnának. Holott minden, ami megjelenik, a „létezés jegyét” hordja magán; és mindaz, ami a létbe vettetett: sebezhető, sérthető, megkarcolható. De — ha hiszünk Simone Weilnek — az értékes dolgok sebezhetősége: szép.

Az emberi test természetes szépségét kétségbe vonni annyi, mint képmás-voltát megkérdőjelezni. A testábrázolások szabad voltának tagadása vagy igenlése ezt a témát írja, rajzolja, festi, faragja körül — a teóriákban, a művészetben, a gyakorlatban. A test, amely önmagában is világ, csak úgy teljes, ha más testekhez kapcsolódik, és úgy egész, ha a belelehelte lélek itatja át. Az önmagában-világ-test is világokat hordoz magában, a testrészek mikrokozmoszát, amelyek egymásra utaltsága tagadhatatlan. „Márpedig sok ugyan a tag, de a test egy. Nem mondhatja a szem a keznek: »Nincs rád szükségem!« Sem a fej a lábaknak »Nincs rátok szükségem!«”² Amíg a test minden tagja egészségesen — egész-en, egész-ként — működik, addig nem tudatosul a részek szerepe. Az együttlét, együttmozgás, együttalkotás nem más, mint öntudatlan harmónia, a szép(ség) összhangja. De abban a pillanatban, amikor egyetlen tag megsérül, felbomlik ez az egyensúly, az egész válik sebzetté. És a test minden tagjának sajnó ez a seb. Könnyebb ezt belátni, amikor saját testünkről van szó, nehezebb, ha a másik testéről, és még nehezebb, ha egy egész közösség teste sajnó a fájdalomtól. Még nehezebb azt a sebet látni és gyógyítani, amely nem hagyja magát diagnosztizálni és helyreállítani. Sokkal nehezebb, ha ez a test tökéletesnek és szépnek tünteti fel magát, és minden módon elfedni igyekszik a sérüléseket, a (meg)sértett helyeket. Ilyenkor egy általános kényelmetlenség-érzet, feloldhatatlan „rossz-közérzet” uralkodik el, amely újra és újra ismétli, létrehozza — re-produkálja — az újabb sebeket: fe-

²1Kor 12,20–21.

lelőtlen beszédben, sértegetésekben, meggondolatlan cselekedetekben, kiszámíthatatlan és megbízhatatlan, következményekkel nem számoló döntésekben.

³Grünwald Golgotájának (Isenheimi oltár) keresztre feszített Krisztusa egyike azoknak a képeknek, amelyek a szépség és a borzalom iszonyatának és botrányának találkozását meg tudják jeleníteni.

Mag a Keresztre-feszített és a művészetben a keresztre-feszítés ábrázolása nem más, mint a sebezhető és sebzetten (is) szép test felmutatása és megmutatkozása;³ egyszerre jeleníti meg azt, hogy a test roncsolható, és roncsolt is lesz a világban, de azt is, hogy ez a sebezhetőség szép, mert a megváltás, a megtisztulás előjele mindenki — a közösen élők minden tagja — számára. Nem választja szét sem a látvány szintjén, sem lényegileg a mesterségesen előállított arányok szerinti szép testet és a rongyokba burkolt, megtört, aránytalannak ható tagokat, hanem együtt-létükben, elválaszthatatlanságukban tárja elénk a létnek és a létezőknek ezt a misztériumát. És talán ebben a „botrányosan szép” jelenetben, a „prés” és az „átpréselődés” nyomán lehetne megtalálni a tagok egységét, egyé tartozását — szépségben és rútságban, tisztaságban és mocsokban, erőben és gyengeségben. Ebben a szűk résben érzékelhető, hogy a másik én vagyok, én pedig hordozom a másikat: az arcát és minden tagját.

⁴Csehov írja, hogy az ember bármit vállal, csak azt nem, hogy nevétséges legyen.

Ennek felismeréséhez és megéléséhez az is szükséges, hogy elfogadjuk saját kiszolgáltatottságunkat, sebezhetőségünket, rászorultságunkat, vagy ahogy Simone Weil nevezi: szerencsétlenségünket. Nincs olyan ember, aki ne tiltakozna az ellen, ha szerencsétlenné nevezik; hasonló ez ahhoz, mint nevétségesé válni valahol valaki(k) előtt.⁴ Pedig minden létező átéli a szerencsétlenség-érzés rövidebb vagy hosszabb időszakait. De hogy túl is élhesse „természetfölötti kenyérré van szüksége”.⁵ És ez a kenyér mindenki számára adatik, a test minden egyes tagja számára ugyanolyan módon, különbségtétel nélkül — és némán kiált azért, hogy elfogadásra leljen. És e kenyér által és révén minden tag egysége és összetartozása felviláglik: magát az emberi létet helyezi új világosságba; azt, hogy „Istenben szeretni sokkal nehezebb, mint gondolnánk”.⁶ Mert perspektíva-váltást igényel; azt, hogy ne csak lássam és tudjam, hanem át is érezzem, hogy minden seb, ütés és bántás minden tagot érint, minden tagnak fájdalmat okoz — nekem is; Istennek is; és minden jó szándékú, tiszta alapú tett és szó hozzájárul az egész öröméhez — feloldást ad a szenvedésre.

⁵„A szerencsétlenné, hogy merjen szembenézni szerencsétlenségével, természetfölötti kenyérré van szüksége.” Simone Weil: i. m. 15.

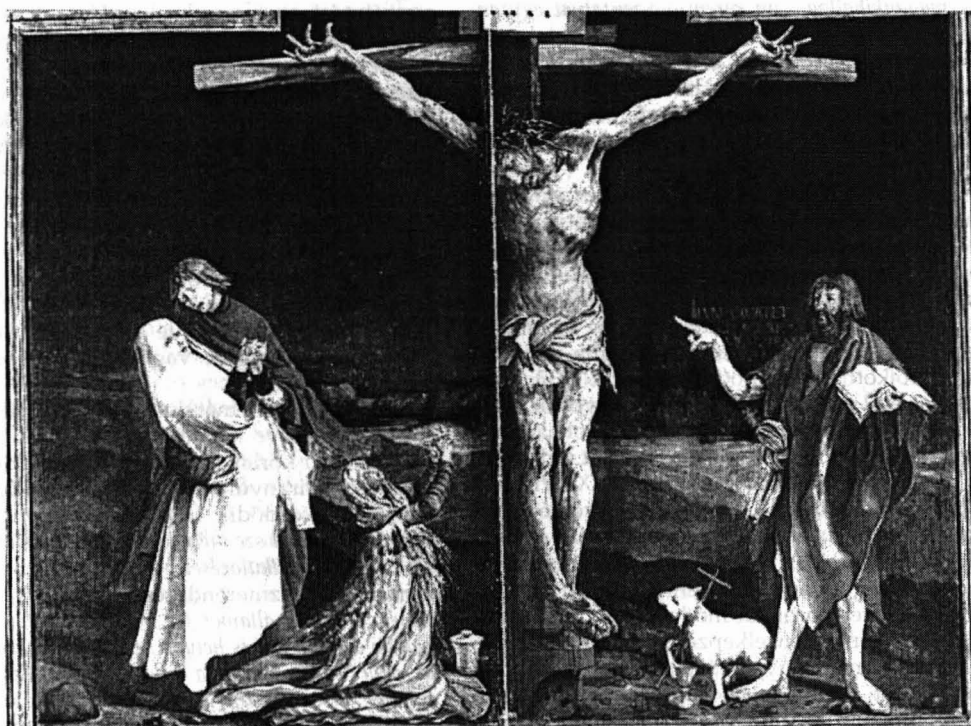
⁶Simone Weil: i. m. 86.

Nem véletlen, hogy a test és a vér felajánlása és átnyújtása közvetlenül és a megtört(et)ésben történik: előjele ez a megroncsolt szép(ség) botrányának, a megaláztatás-vállalás nagyságának és megszabásúságának, az önfelajánlás és önátadás teljességének. Ma, amikor az ember és a teste is elveszettnek látszik, újragondolandó és újragondolható: mit jelent az, hogy „Ez az én testem, mely értetek és mindenkiért adatik...” A test tagjainak egysége a megtörtés repedésein, a kiszolgáltatottság résein, a rászorultság nyiladékain át található meg — ennek nyomain haladva

⁷Simone Weil: i. m. 78.

lehet az örömhöz és az egységhez — az egység öröméhez, harmóniájához — elérni. Hiszen „minden lény hangtalanul kiált azért, hogy másként olvassák”.⁷ Újra meggondolandó: hívást kaptunk és hívást kapunk naponta arra, hogy ezt a(z) — ordításokban, feleselésekben, szidalmazásokban, lenézésekben, egymásra-mutogatásokban, széthúzásokban meglévő — hangtalan, tisztulásra vágyódó — kiáltást megtanuljuk olvasni. És az olvasat alapján megtanuljuk a testet a maga egészében egységre irányuló cselekvésre szólítani.

A Húsvét a mindig megélésre és újraélésre váró ártatlanság hívása. A Keresztnek, a fájdalmas, szenvedéssel teli kiszolgáltatottság negatív jelének pozitív kiegészítője a kisedet rászorultságának és kiszolgáltatottságának szólítása a jászolban. Hogy örömmel és tiszta vágyakkal mondhassunk igent mindarra, ami ajándékként adatik, és elfogadásra vár, és képesek legyünk elutasítani mindazt, ami méltatlan képmásvoltunkhoz — a Jászol és a Kereszt jegyében.

Matthias Grünewald: *Golgota* (Isenheimi oltár)